

**CURAÇAO,
EILAND IN DE
STROOM**

(1499-1649)

Curaçao, eiland in de stroom (1499-1649) is een herziene en verbeterde heruitgave van Curaçao, mijn hart - Corazón Curaçao (uitgeverij Conserve, Schoorl 1998).

Van Peter Dicker verscheen over Curaçao eerder bij Uitgeverij Amigoe N.V. Ozens Happy Hour, bekroond met de poëzieprijs 1993 van het Corps Consulaire van de Nederlandse Antillen.

PETER DICKER

CURAÇAO,
EILAND IN DE
STROOM

(1499-1649)

Historische roman

CIP-gegevens Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

Dicker, Peter

Curaçao, eiland in de stroom (1499-1649)

historische roman, Amsterdam : Brave New Books

ISBN 9789402190601

Trefw.: romans; oorspronkelijk

© 2019 Peter Dicker

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, e-book of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de schrijver.

No part of this book may be reproduced in any form, photoprint, microfilm, e-book or any other means, without written permission from the author.

Voor de Caiquetíos, van 2450 v. Chr. tot 1795 n. Chr. de eerste passanten in de lange stroom die de Benedenwindse Eilanden aan zich voorbij hebben zien trekken.

De personages in dit boek behoren tot het domein van de fictie, ook al delen ze soms namen en feiten met personen uit het domein van de historie.

INHOUD

EERSTE DEEL - Over het water

Flessen: Twee door koraaldiertjes triljoenvoudig ...	11
Proloog: En omdat de aarde nu immers een bol was...	15
Uno: ‘Dansend over het water kwamen we.’	22
Dos: Op de 43e dag na de afvaart ...	33
Tres: ‘En moge de god van de regen zich eindelijk...	53
Cuatro: De man in het kraaiennest genoot...	83
Cinco: Behalve de muzikant was er nog iemand...	105
Seis: Roberto was de eerste die weer...	129
Siete: Met de kerkbankjes waarop zij zich...	142
Ocho: Als bij afspraak zei niemand een woord...	159
Nueve: Zij waaierde zich koelte toe met de hoed...	171
Diez: De verhalen van en over de behouden...	182
Once: Het gutste nu werkelijk...	203
Doce: Juan Martinez de Ampués stond stil op de kade.	213
Trece: En de droogte duurde voort en voort...	233

TWEEDE DEEL - Van paarden en kabrieten

Een: Ik vrees dat deze nog voor de avond overboord gaat.	247
Twee: Even dacht hij aan een vis.	266
Drie: Paraná was opgetogen en landerig tegelijk.	293
Vier: Zoiets moest het zijn ja, bedacht Otzen.	305
Vijf: Paraná was dermate verweekeld...	330
Zes: Paraná steunde met haar rug tegen de rotswand.	357
Zeven: Aan het einde van een middag in augustus 1635...	370
Acht: Zijn gezicht lachte hem toe in het stille water...	388
Negen: In de instructie aan de directeur van Curaçao...	401

Tien: Lucas Rodenburch, vice-directeur onder Stuyvesant	425
Elf: Op een ochtend in het begin van de tijd die Otzen...	433
Twaalf: 'Wil je die prauw wel ooit afmaken?'	441
Woordenlijst	450

EERSTE DEEL

Over het water

FLESSEN

*Twee door koraaldiertjes triljoenvoudig liefderijk
aaneengesmede lavaklumpen
geteisterd door de zon
haast kaal geblazen door de wind
afgedreven tot vlak voor de kust
van het continent Zuid-Amerika
geen landbouw geen visgronden geen bodemschatten
niets
(behalve de uitwerpselen
van generaties Jan-van-Genten)
vruchtbare en ertsrijke eilanden
niettemin in de schaduw stellend*

De ongenaakbare en weerbarstige noordkant van het eiland Curaçao vertoont een aantal fjordachtige inhammen op plaatsen waar de eeuwig dreunende passaat zich een weg in het koraal of in het kalkgesteente tussen de vulkanische resten heeft weten te vreten. Sommige, zoals Bartolbaai, Boca Ascención en Boca Tabla zijn van flinke afmetingen; geliefde en geliefkoosde plekjes voor de eilandbewoners om zich op zondagmiddag te verpozen bij het koken en kolken van de zee en zich in herinnering te brengen dat het ware gezicht van de zee anders is dan je, liggend aan een van die zachtmoedig bespoelde stranden en baaien van de naar het vasteland lonkende zuidkust, gemakkelijk zou kunnen gaan geloven.

De naar de Caribische Zee gerichte kant van het eiland wordt verder voornamelijk bezocht door roofvogels en haaien, zoals

vast te stellen is aan de prachtig schoon gevreten skeletten die het enige zijn dat de zee weergeeft van die ongelukkigen die in dit meedogenloze water een al dan niet bewust gekozen einde vinden.

Andere *boca's*, wat in de landstaal zoveel wil zeggen als 'mond' of 'bek', zijn niet meer dan kleine sleuven, onbetekenende krassen op de werken der eeuwigheid. Eigenaardig zijn de plaatselijke aanduidingen die in het Nederlands zouden neerkomen op namen als 'Plasticbaai', 'Houtjesbaai' enzovoorts. Namen die teruggaan op het inderdaad opmerkelijke samenspel tussen de krachten van golven, stromingen en soortelijk gewicht als gevolg waarvan je in de ene boca niets dan plastic flessen, bekertjes, emmers en andere rommel aantreft, terwijl in een andere uitsluitend resten van planken, bomen en kisten naar het einde van de doodlopende zeesteeg worden opgestuwd.

Maar heel weinigen zijn bekend met Boca Glas, een overwelfde en kleine inham niet ver van Oostpunt, door de zeeën van de laatste vijf eeuwen volgepropt met amforen, karaffen en flessen van allerlei tijden en herkomst. Wie de moeite heeft gedaan het slingerpad erheen te vinden, een scheur van erosie dwars door lagen die de geboortegeheimen van het eiland prijsgeven, weet vast en zeker ook de gekurkte blauwe flessen uit de warwinkel aan de brandinglijn te vissen en apart te zetten. Flessen van tijdloos blauw, van tijdloos glas.

Achter een rotsblok dat als een stenen traan het halve strandje vult, staan ze opgesteld in de volgorde waarin ze zijn aangespoeld: een slagorde die elke bezoeker dwingt om zijn bijdrage te leveren aan dit voorbeeldig vermalen van de tijd.

Wie deze baai der mythen nog niet gevonden heeft, moet gewoon volharden tot het is gelukt en dan daar beneden niet

aarzelen op zoek te gaan naar het laatste blauw, dat onveranderlijk op zijn beurt ligt te wachten tussen het transparant van de lege whisky- en rumomhulsels (die onafscheidelijke kameraden der zeelieden tot het moment dat ze geleegd zijn) en het onvermijdelijke groen van de wegwerpfllesjes exportbier. En ten slotte niet verzuimen met zakdoek of mouw al dat dof glanzende blauw, wachtend op de Jongste Dag, even op te poetsen tot de teksten op de briefjes in hun binnenste weer voor even oplichten en zichtbaar worden en het onbegonnen en onafgemaakte verhaal schrijven van *Curaçao, eiland in de stroom*.

* * *

Flessen met drank en flessen met inkt: Rodrigo Hidalgo en Jan Jansz. Otzen hadden er ook al een handje van ze te verwisselen of hun inhoud te vermengen. De eerste was een priester die de laatste jaren van de ruim een eeuw voortsukkelende Spaanse aanwezigheid op Curaçao van nabij meemaakte. Zijn dagboek en zijn verslagen voor de bisschop in Santo Domingo zijn interessant, maar verwarrend door hun lacunes en tegenstrijdigheden.

De halfbloed Otzen was in 1630 of 1631 als krijgsgevangene van de Spanjaarden vermoedelijk de eerste Hollander die op Curaçao rondkeek. Enkele jaren later zette hij de West-Indische Compagnie (WIC) op het spoor van het eiland, dat hij aanpreeste vanwege de strategische ligging, de uitnemende verdedigbaarheid en de aanwezigheid van zout. Hoe willekeurig zijn advies bij historici ook overkomt – dat hem wellicht ook slechts werd ingegeven door een even welbegrepen als hartstochtelijk eigenbelang – de gevolgen zijn

al lang niet meer omkeerbaar. Curaçao werd ingenomen door de Hollanders en Zeeuwen; van daaruit werden Aruba en Bonaire gekoloniseerd.

De oorspronkelijke bewoners van deze eilanden werden langzaam maar onafwendbaar terug in en over zee gedreven en duizenden en duizenden werden van de kust van West-Afrika en van elders ontvoerd om de bevolking van Dushi Korsou het gezicht te geven dat zij zo vele generaties later heeft.

Nadat hij zijn nauwelijks te overschatten rol had gespeeld werd de man die aan de wieg van deze kolonisatie had gestaan door het gezag zo'n beetje afgedankt. Voor hem geen standbeeld of zelfs maar een traktement en Otzen werd welhaast gedwongen tot het verhandelen van zijn – lang niet altijd even accurate – kennis van de eilanden aan concurrenten van de WIC. Zijn pen afwisselend dopend in inkt en alcohol schreef hij mogelijk zelfs rapporten voor vijandige mogendheden.

De vraag is of we hem dat euvel mogen duiden. Als pionier was hij immers nog slechter af dan die scheepsladingen van gezagsvertegenwoordigers, van bestuursambtenaren tot technisch bijstanders, die nadien zijn gestuurd om orde op zaken te stellen op die kale rots en onder die kale omstandigheden die niemand in het rijke Holland zich kon voorstellen.

Niemand tenminste, die niet zelf de oversteek van de oceaan had gewaagd.

PROLOOG

En omdat de aarde nu immers een bol was en ook omdat Isabella, vorstin van Castilië hem daartoe de toestemming had verleend, zeilde de veroveraar Alonso de Ojeda in de prille zomer van 1499 de haven van El puerto de Santa María uit, gelegen aan de monding van de Guadalete tegenover het op zijn rotskaap voort dromende Cádiz. Bij zijn expeditie voegde zich, als gezagvoerder over twee kraken en een kleine bark, de Florentijnse handelaar Amerigo Vespucci. In de laatste dagen voor het vertrek van hun kleine konvooi had De Ojeda samen met Vespucci, met zijn 48 jaar een ervaren nauticus, een zuidelijke koers uitgezet. Naar de Islas Canarias, zo gonsde het weldra aan boord. Maar menig matroos vermoedde en een enkeling meende zelfs zeker te weten dat daarna de grondeloze diepte van de oceaan wachtte en dat de voor-eilanden en kusten van Indië het werkelijke reisdoel vormden.

‘Om de bevindingen van Columbus te controleren,’ zoals Isabella de gezagvoerder via de tussenkomst van bisschop Juan Rodrigues de Fonseca, aartsdeken van Sevilla, in het diepste geheim had toevertrouwd. Een wat dubbelhartige uitspraak, want terwijl zij De Ojeda de licentie voor de onderneming had gegund, had zij hem er tevens mee opgezadeld de Columbus zo toegenegen Vespucci mee te vragen. En deze Florentijn op zijn beurt bevolen een oogje in het zeil te houden. Want het koningspaar Isabella en Ferdinand vermoedde dat De Ojeda de verdiensten van Columbus wel wat erg had gekleineerd ten faveure van zijn eigen vechtjas-rol tijdens de tweede expeditie van de grote admiraal, die onder meer naar Jamaica en het hart van de Kraalzee had gevoerd. Een wat merkwaardige taakstel-

ling vond De Ojeda het intussen wel. Als dat rossige dikkerdje Isabella de eveneens roodharige ontdekker Columbus wantrouwde, had zij nu toch een zestal jaren de tijd gehad om hem, Alonso, over die tocht uit te horen? Of ze had het De la Cosa kunnen vragen, die nu bij hem aan boord was en er tijdens de eerste reis van Columbus al bij was geweest, of Bartolomeus Roldán, nu kapitein op het tweede schip van Vespucci en die juist de laatste tocht van admiraal Columbus langs Trinidad, de Golf van Paria en Santo Domingo had overleefd.

Maar hij had het wel uit zijn hoofd gelaten zijn eigen kennis zomaar aan Isabella's voeten te leggen. Niet alleen had De Ojeda de laatste jaren al zijn adellijke invloed moeten aanwenden om de kans te krijgen een zeereis zoals deze uit te stippelen en uit te voeren, maar hij had ook nog zo zijn bedenkingen over het 'genie uit Genua'. Feitelijk had hij niet eens zoveel tegen Columbus' ideeën en plannen in te brengen. Maar diens motieven en diens visie bleven een gesloten boek voor hem. Dat deze bovendien bereid was gebleken alles en iedereen op te offeren voor zijn overtuigingen wekte het wantrouwen van de man die zelf zwoer bij openheid en heldere, duidelijke lijnen. Vandaar zijn vermoeden dat Columbus misschien wel op vele kusten als eerste was geland maar dat hij geen enkel bewijs op tafel kon leggen voor de stelling dat hij daarmee voet aan wal had gezet in China, Japan, Malakka of welk ander verrukkelijk oord ook dat landreiziger Marco Polo als eerste had beschreven.

Hoe dan ook, ofschoon De Ojeda zijn natuurlijke zelf moest inperken, zou hij wel gek zijn te pogen de twijfels van de vorstin ten aanzien van de admiraal en zijn handel en wandel te sussen. Een vorstin die bovendien zijn schip had uitgerust en zich had opgeworpen als zijn voornaamste geldschieter.

En had hij verder niet de zegen van zijn landgenoot paus Alexander VI, die de door Columbus als eerste bezochte gewesten aan Spanje had toegewezen als reactie op de verklaring van de Portugese koning João II dat die Portugees waren omdat ze tot het domein van de Azoren behoorden?

Bij de in 1494 in het noord-Spaanse Tordesillas gesloten overeenkomst was het Portugese gebied weliswaar uitgebreid tot 370 leguas (1300 mijlen) ten westen van Cabo Verde, maar daarmee bleef de Kraalzee buiten schot en binnen het domein van de beide katholieke koningen.

Als cartograaf was Juan de la Cosa aan boord, een zeevaarder van mogelijk nog groter faam dan navigator Vespucci. De Ojeda kende de man van zijn tweede reis met Columbus, maar De la Cosa had al eerder zijn sporen verdiend. Hij was de eigenaar geweest van de Santa María en zelfs de *capitán* op dat vlaggenschip van de eerste expeditie van de grote ontdekker. Hij behoorde bij het handjevol getrouwen dat samen met Columbus als eerste uit de sloep in de maagdelijke branding was gesprongen van het eilandje San Salvador. Waarin Columbus zichzelf tot ‘admiraal van de oceaanzee’ had gedoopt en ‘onderkoning van de Indiën’.

Later had De la Cosa dan wel een wat onduidelijke rol gespeeld bij het vergaan van zijn eigen schuit, maar hij moest met zijn kaartkennis toch in staat zijn het maximale gewicht te geven aan wat er te ontdekken en te bewijzen viel. Zo lang het was ter meerdere eer en glorie van Castilië in het algemeen en Isabella in het bijzonder.

* * *

Terwijl Paraná foi inga – Paraná ‘die mank loopt’ – zich een schaduwplekje uitzocht in een holte van de rotswand op een paar passen van het glinsterende zeewater, zeeg vele honderden leguas naar het oosten de kapitein van de S* met zijn rug langs de bezaansmast neer op het plankier van het kampanjedek. Nicolás Pérez monsterde de avondhemel van de 1e juni 1499, waarin haast ieder moment meer sterren leken te gaan parelen in het bleekgroen, als weeffoutjes in de blinddoek van een terdood veroordeelde. Uiterlijk kalm, wist hij zich een speelbal van tegenstrijdige gevoelens. Hij had de reis naar de Islas Canarias als gezagvoerder al een keer eerder gemaakt, maar als de geruchten juist waren dan zou hij daarna weldra op voor hem onbekend terrein komen. Weliswaar had hij op verschillende Portugese schepen gediend, maar die karvelen waren vrijwel altijd in het zicht van de Afrikaanse kust gebleven. Terwijl nu waarschijnlijk weken en weken van water wachtten.

Ondanks de storm binnen in hem speurde hij systematisch naar bakens die hem zouden kunnen helpen de positie van het schip te bepalen. Gedragen door de golven, gesleept door de sterren.

‘Het lijkt wel of ik elke keer opgeluchter ben als we de chaos van die vermaledijde wal achter ons gelaten hebben,’ mompelde hij, voornamelijk tegen zichzelf. Alonso de Ojeda ving zijn woorden op. De leider van de expeditie was minstens zo vermoeid als zijn kapitein. Omdat hij bovendien nog steeds kampte met zeeziekte, betreurde hij het dat hij vanwege zijn status niet ook de steun van de mast kon zoeken.

‘Je hebt gelijk, Pérez, de voorbereidingen voor die reizen lijken ook wel steeds ingrijpender te worden. Iedereen bemoeit zich met iedereen, en alles met alles, sinds ze op markten en straten, ja zelfs aan het hof kwebbelen over het goud dat

Columbus in Indië tot in de bomen toe zou hebben zien groeien.’ En Isabella was nog het bemoeizuchtigst, denkt hij, maar die woorden houdt hij binnen. Tenslotte dankt hij deze opdracht aan haar en hij voelt er niets voor zijn kansen op fortuin te vergooien door het uitspreken van een paar gedachten. Er waren er die voor veel minder hun kop op het blok hadden moeten leggen.

‘Maar, don Alonso, betekent dat dan dat wij de oceaan overgaan steken? Morgen of overmorgen moeten we het gebergte achter Santa Cruz reeds kunnen zien, zeker kunt U me nu toch wel deelgenoot maken van het doel van onze missie?’

De Ojeda wilde op zijn bekende, ruwe wijze uitvallen tegen de gezagvoerder, maar terwijl hij zich bedacht trok de ander het tapijt nog verder onder zijn voeten vandaan.

‘Ik heb het van begin af aan vreemd gevonden dat wij met twee zulke kloeke schepen als deze kraken de oversteek naar de Canarias gingen maken. En dan nog met een navigator van het slag van Vespucci in ons kielzog, die ook nog eens een bark van 45 ton aan boord heeft, is het niet?’

‘Ach, die pennenlikker uit Florence,’ probeerde De Ojeda nog, met een gebaar dat half verachting, half onverschilligheid moest uitdrukken over de man die hij zich voornamelijk had laten aanleunen om zijn objectiviteit in de kwestie Columbus te onderstrepen. Maar hij slaagde er door zijn lamlendigheid niet in de gebruikelijke barsheid in zijn stem te leggen en omdat hij ook zijn normale snelheid van spreken miste, pakte zijn kapitein onverstoorbaar de draad weer op.

‘En wat ikzelf misschien aan oceaan-ervaring mis, wordt natuurlijk ruimschoots gecompenseerd door wat u zelf allemaal heeft meegemaakt aan boord bij Columbus...’ Ja, zo kon hij, Alonso de Ojeda, natuurlijk geen kant meer op. Behalve dan

naar de verschansing, om zijn maag lucht te geven. Op weg waarheen hij in zijn half gebogen houding ook nog eens haast tegen de vlakke werd gelopen door een matroos die kennelijk haast had zijn slaappleats op te zoeken. Zijn woede kwam zijn maag een ogenblik ten goede, maar maakte weldra plaats voor een kramp van slijm en gal.

Terwijl de expeditieleider zijn gezicht bette met zijn halsdoek, zag hij aan stuurboordzijde de lantaarns van wat hij vermoedde dat de T* moest zijn, die ze vandaag al vanaf de dageraad niet meer hadden bespeurd. Hij hoorde voetstappen en stemmen van de plaats waar de roerganger zijn eenzame werk stond te doen; kennelijk was hij niet de enige die de reisgezellen had gezien.

‘Daar heb je je Vespucci,’ bracht hij er schamper en weer vol bezieling uit. De kapitein reageerde niet en toen De Ojeda hem naderde in de schaduw van de bezaan, trof hij hem aan in gedempt gesprek met de onverlaat die hem zo-even bijna de nek had doen breken. ‘Wel, wel, je hoeft ook maar even een van je dorpsgenoten tegen te komen of de zaken van de grote wereld gaan je niet meer aan.’

‘Dat is het niet, don Alonso, maar Pedro hier vertelt me zojuist over een heel vreemde droom die hij heeft gehad. In ons dorp staat hij bekend als de man wiens dromen altijd...’

‘Bazel niet langer. Als je wilt dat ik terzake kom, dan kom ik terzake. En jij, brekebeen, scheer je weg en ga je dromen uitleggen aan de koksmaat in plaats van aan je superieuren.’

Niet echt onder de indruk, kwam de dorpsdromer rustigjes overeind, groette beleefd en verdween een trapje af. Waarop de leider van de expeditie zijn gezagvoerder uit de droom hielp, na hem strikte geheimhouding te hebben bezworen tot en met de dag dat ze de hoge toppen van de Canarias voorgoed in het zog zouden hebben zien zinken. Pérez zweeg, verscheurd tussen

opwinding en vrees. Aan stuurboordzijde pinkelden de lichtjes van de T* vriendelijk met hen mee. Bakboord achter leek nu ook iets te zien van Vespucci's zusterschip. Er was weinig wind, de zee lag kalm te blinken onder een nieuw maantje. Alsof zowel Vespucci als de elementen hem wilden laten weten: het is goed zoals het gaat.

* * *

Overdekt met zout van zweet en zee schrok Paraná foi inga wakker uit een droom die ze liever niet had gezien.

UNO

‘Dansend over het water kwamen we. Op aanwijzing van mij, Paraná foi inga van de stam der Curaçaos, van het volk der Caiquetíos. Wij waagden de oversteek van het Bomenrijk naar deze eilanden onzegbaar vele generaties voordat de eerste witte veroveraar werd geboren. In diens land, ver achter de Grote Zonnestraal, heerste nog godenloze duisternis toen wij voor de eerste maal afstieten van de kust van ons zandomzoomde schiereiland. Vijf maal tien waren we, precies zoals ik had bezworen: mannen, vrouwen en kinderen. Verdeeld over twee *cayuco*’s met onze voorraden voedsel en levende planten; de leguanen, *agouti*’s, konijnen en andere totemdieren sleepten we voort in kleine volgkano’s.’

Even zweeg ze, als om de herinnering een kans te bieden haar in te halen. Door haar oogleden glurend naar de kronkelingen van de muurschildering waarvoor ze stond opgesteld, hervond ze de formule waar ze naar zocht.

‘Ik ben Paraná van de Curaçaos. Ik had mijn mensen beloofd dat we voor de tweede avond zou vallen de berg van het eiland in zicht zouden krijgen, die we af en toe bij het opgaan van de zon vanaf onze hoge kust hadden kunnen waarnemen. En zo geschiedde. En zo zullen we de avond van elke tweede dag prijzen, omdat die ons dit land heeft gegeven met zijn overvloed aan schelpen waarom alle volken ons benijden, onze eigen Caiquetíos zo goed als de Jirajara’s en Chipa’s en onze wreedste vijanden.’

Zij stakte opnieuw, een slanke vrouw, ondanks haar lengte in het niet vallend bij de vrijwel loodrecht oprijzende bergwand. Van achteren bezien deed haar dikke, zwarte, tot

op de billen vallende haarwring haar gestalte scherp afsteken tegen het grijze steen. Tientallen meters beneden de richel waarop zij stond sloeg de branding tegen de klif, boven haar uit torende nog bijna twee maal zoveel steenmassa. In haar trance opende ze de ogen slechts zo ver dat ze de in roodbruin uitgevoerde halve cirkels en bogen kon volgen die haar deden denken aan het labyrint van de ingewanden van de karkó-schelp, en die aldus het oerverhaal in herinnering riepen van de landing op Schelpeiland.

Opnieuw sloot zij de ogen, kauwde voort op de bladeren die zij onderweg naar deze gewijde plaats bijeen had gegaard en stak voorzichtig een van haar handen, die zij vlak voor haar neus samengevouwen had gehouden, naar de rotswand uit. Met de toppen van haar lange vingers voelde zij het verhaal voorzichtig na.

Wat waren ze bang geweest in de laatste uren voor het vertrek. Zelfs de zoon van de *cacique*, het hoofd van de stam, door zijn vader meegezonden niet slechts omdat zo'n belangrijke expeditie een groot leider behoefde, maar ook om voor de buitenwacht zijn vertrouwen in haar, de zieneres, te onderstrepen, had zijn onrust niet kunnen verbergen.

In het uur voor het opkomen van de zon, toen het donkerder en koeler was dan op enige andere tijd van de dag, had zij reeds haar afgelegen hut verlaten. Zij was vastbesloten hem als eerste te wekken zodat hij de laatste voorbereidingen naar zijn hand kon zetten en vanaf het begin het gezag van leider kon uitstralen. Niemand die beter in het donker kon zien dan zij, maar toch kon zij niet

voorkomen dat zij een stel dwergpapegaaien deed opschrikken, dat kwetterend opvloog en het bos een scala van andere geluiden ontlokte.

Bij zijn hut aangekomen kon zij bijna letterlijk horen hoe zijn vrouw zich aan hem vastklemde.

‘Ga niet, ongelukkige! Bij alle kinderen die ik je beloof te baren, bij je grootvader en je moeder: wat is er mis met ons land dat je je toevertrouwt aan de diepe zee? Waarom laten jullie je gek maken door een vrouw die misschien twee tongen heeft, maar slechts één been?’

Paraná, gehurkt neerzittend op een meter afstand van de uit takken en leem slordig in elkaar gestoken hutwand, wreef prompt haar van deze ongemakkelijke houding reeds pijnlijk stekende linkerheup. Haar glimlach bleef steken in een grimas toen het wijf verder keef.

‘Een vrouw is het trouwens niet eens, laat zij dat eerst maar eens bewijzen: een hoop stenen in haar buik heeft ze. Net als in haar borsten.’

Een vage kramp in de lendenen bewees dat tenminste een deel van haar zich beledigd achtte. Wat er niet beter op werd nu ze gewaar werd dat de aanstaande aanvoerder van deze exodus, de toekomstige cacique van het land achter de einder, nauwelijks moeite deed zijn praatzieke echtgenote te stuiten. Zij hoorde hem slechts grommen af en toe, mompelen, het leek of hij onophoudelijk met haar rondtolde over de vloer, zoals een boomstam in een woeste woudstroom. Zijn grommen werd snuiven - bij zijn gebeente, zij wond zich weer op nu zij daaraan teruggedacht - de zoon van de cacique lag daar gewoon zijn beste krachten te verspillen. In plaats van leiding te geven bij het verslepen van de kano's die nu al bijna een maan hadden

liggen wachten tot zij, Paraná, een gunstig oordeel zou uitspreken over de kracht en richting van de wind.

De kramp in haar lendenen nam toe; ze weet dat aan een onaangenaam voorgevoel over de mogelijke vrucht van het afscheid tussen de echtelieden en besloot niet langer te wachten. Sissend vanachter de hutwand beet ze hem toe.

‘Dit is de wind, o jonge leider, die ik u gisteren in de avond voorzegde en waarop we zo lang hebben gewacht. Het pad over zee ligt open.’

Niet zonder leedvermaak constateerde ze dat de boomstam ergens boven de waterval bleef steken achter een overhangende rots.

Even drukte ze de *taparita*, de lap die haar schaamte verborg, tegen het warme steen van de rotswand, toen vervolgde ze met haar vingers het verloop van de reis naar het onbekende.

Het was goed geweest dat ze zo lang hadden gewacht op de hulp van de goede wind, want het zo lang achtereen roeien bleek een veel zwaarder karwei dan ook maar één van de mannen had voorzien.

‘O, goede wind, hoezeer beloonde u ons geduld en hoe wijs bleek het te wachten op uw diensten, die wij zullen gedenken zo lang dit eiland ons de vruchten voortbrengt waarvan wij u uw deel kunnen geven ter medevoering naar uw rijk.’

Nooit zou ze kunnen vergeten hoe ze op het laatste moment de tegenwoordigheid van geest had gehad een offer te brengen aan de demon van de wind. Zij had ze allen de rug toegekeerd: de mannen en jongens die af en aan liepen om de hoogboordige cayuco's te bevoorraden en die van de hutten aan de woudzoom honderden passen over het strand zeulden met wapens en

visserijwerktuigen, met kruiken en schalen gevuld met water en voedsel en met manden vol huisraad, maskers, verentooien en sieraden en met dieren in van bamboe gevlochten kooien. En ook de vrouwen, die hun steentje bijdroegen of doelloos tussen alles door drentelden om hun verdriet vorm te geven.

Zo snel als haar lijf het haar wilde toestaan wiegde zij naar de voet van de rots die naakt en ongenaakbaar uit het groen omhoogstak en die haar volk als uitkijkpost had gediend zo lang als iemand zich kon heugen. Als zij bleef staan om zich ervan te vergewissen dat niemand haar volgde, leek het of alles in het woud even de adem inhield bij het zien van haar gratie; als zij met haar stijve heup haar weg vervolgde, kwetterde en ruiste alles er weer op los. Zij besteede de top langs de achterzijde waar in een uitgesleten waterloop hier en daar treden waren uitgehakt. Het uitzicht was niet zo adembenemend als het haar soms kon toeschijnen, maar diep onder de indruk van het moment duurde het toch lang eer zij een woord kon uitbrengen. Tegenover haar stamgenoten mocht ze dan haar voorkomen en gedrag naar wens kunnen plooiën; de goden kon je niets wijsmaken. Pas nadat zij hen allen, op één na tevreden had gesteld, durfde zij over zee uit te kijken tot aan de noordelijke horizon, die zachtgroen en oranje was door de naderende zon. Ergens daarachter moest zich het eiland bevinden dat door de tijd zelf van het midden der Grote Zonnestee naar hun kusten en binnen hun bereik werd gestuwd. En ergens op dat eiland moest zich de Schelplgod bevinden die deze ochtend de winden naar zich toe slurpte. Zoals de machtige zee de rivieren en stroompjes uit het land opslokte in ruil voor vis en regen en al die geschenken die soms met de golven aan kwamen drijven.

‘Schelpgod van de Opgaande Zon, zuig de luchten die u toekomen met al uw kracht op en de golven van de zee en ons met onze prauwen erbij, als u ons tenminste waardig genoeg vindt.’

Bij de laatste woorden wurmde zij een kleine, witte agouti uit haar schouderbuidel, zonk op de knieën en sloeg het knaagdiertje krachtig met de kop op de keien. Ze wachtte even, als om zich ervan te verzekeren dat de wind aanhield en het offer was aanvaard. Toen wierp ze het levenloze hoopje met kracht van zich af, de horizon niet loslatend met haar ogen.

En zo turend zat zij een volle dag later nog, toen de een na de ander haar om genade vroeg en zijn pagaai liet rusten. De zoon van de cacique sliep dwars door haar getier heen, zijn hoofd rustend in de schoot van een van de jongste meisjes op deze exodus, die haar handen in een kom had gevouwen, eindeloos vingerend en tastend naar luizen en andere ongerechtigheden in de haardos die, net als bij alle andere leden van zijn stam, een opvallend smalle schedel bedekte. Paraná voelde dat zij aan gezag ging inboeten als zij dit op de spits zou drijven. Er zouden nog heel wat momenten volgen, vreesde zij, waarop hun gehoorzaamheid van groter gewicht zou zijn. Ook was het haar niet ontgaan dat de gunstige wind sinds het eerste ochtendlicht alleen maar in kracht was toegenomen.

‘Goed,’ zei ze, ‘rusten jullie maar wat en eet iets. Maar als de zon een halve roeispaan hoog staat, zet ik jullie weer aan je werk. De Schelpgod zal ons zijn steun onthouden wanneer wij hem alles alleen laten doen.’

De voorste peddelaar knikte dankbaar, haalde zijn pagaai binnen, ging staan, draaide zich om en zwaaide ermee naar de tweede cayuco, die een paar bootlengtes achter was gebleven.

Voordat hij iets kon roepen zei ze: ‘Laat ze eerst bijkomen, Araguo, het is beter dat wij aanklampen en gezamenlijk verder drijven.’

Nu in haar eigen boot niemand meer zijn pagaai hanteerde, naderde de tweede cayuco zienderogen. Zich in haar stuurmanspositie op de achtersteven half omwendend kon zij de voorste peddelaars al in de ogen kijken. Een neef van de cacique zat voorop, een jonge man nog, al ontbraken er al verschillende tanden in zijn mond. Doordat hij zich in geknielde houding achterover liet zakken, kreeg zij zicht op de man achter hem. Zij verwonderde zich dat zij die alleen van naam kende, nauwelijks iets over hem wist. De derde was een vrouw, een wat vreemde opstelling, aangezien helemaal vooraan en helemaal achteraan altijd de krachtigste roeiers te vinden waren. Om zo de cayuco de grootst mogelijke bestuurbaarheid te geven. Terwijl het vaartuig langs zij dreef, viel het haar op hoe prachtig het gemaakt was, met een lijn die tegelijk krachtig en rank was.

‘Araguo, waarom zitten zij in de snellere boot, terwijl wij de zoon van de cacique vervoeren?’

‘Vrouwe, is het niet beter Maracay gewoon als “de cacique” aan te duiden? Zijn vader zullen we immers aan de overkant niet snel weerzien. En wat die cayuco aangaat: de snelheid van een boot hangt af van de overtuiging van de roeiers. Waren zij het niet die in het eerste diepe water reeds aanstalten maakten om terug te keren omdat een van hen een enorme schildpad had weten te spietsen, die ze in het dorp wilden gaan bereiden en opeten? Zo hadden ze alle gunstige voortekenen al bijna doen verkeren in tegenwerkende krachten.’

‘Dat een zo oude en wijze schildpad ons pad kruiste, was misschien nog wel een goed voorteken. Maar of hem doden ook zo goed was, dat blijft voorlopig inderdaad de vraag,’ peinsde zij half luid, terwijl zij registreerde dat hij haar geen antwoord had gegeven.

‘Wat mij betreft,’ vervolgde Araguo, ‘ik leg de spaan nu wel neer, maar ik geloof dat wij voor de avond nog land zullen vinden. Zo zeker als daar’ - en hij wees met gestrekte arm in de richting van het beloofde land - ‘de zon weer op zal komen. En ik bid dat de goden van de zee en al diens monsters ons met rust zullen laten.’

Hoewel getroffen door zijn vertrouwen, lachte zij voluit. ‘Oude vriend, hoe lang moet ons volk de vloek meedragen dat het van de bergen en uit de oerwouden naar de kusten is afgedaald? Hoe lang nog zullen wij vrees koesteren voor de Grote Zonzeze, terwijl het toch onze vaders heeft gevoed en hun vaders voordien, nadat ze door de Heilloze Twisten op de rug van de rivieren het binnenland waren uitgespuwd?’

‘Je hebt gelijk vrouwe, dat is nu eenmaal onuitroeibaar in ons. Zoals je vanmorgen zag toen wij nauwelijks onderweg waren, met de toppen van onze oude bomen nog in zicht, dat zij al de kop van die schildpad doorstaken en het beest in triomf vastbonden. Omdat het het grootste zeedier was dat zij ooit hadden gezien. Zij konden zich gewoon niet voorstellen dat zij zomaar in de gelegenheid waren het aan de zee te ontroven.’

Haar vingers stuitte op een buitende kronkellijn, die een glimlach bracht op het gezicht met de gesloten ogen. En dat voorgoed zou blijven doen, zo dikwijls als zij aan de dolfijnen zou terugdenken.

Op het heetste uur van de middag verdwenen eerst de vogels die hen al die tijd hadden begeleid. Daarna viel de wind weg, om na korte tijd weer op te steken. Dit keer woei hij pal op de kop. Het doorschijnende aquamarijn van het water werd een weerbarstig hard blauw. Aanvankelijk wist zij hun zorgen nog weg te nemen met het verhaal van de voorouder die met niet meer dan drie mannen, tussen twee volle manen in, de tocht heen en weer had ondernomen. En die niet uitgesproken was geraakt over de rijkdom aan zeevoedsel, aan vogels, aan herten. Maar toen de wind in kracht toenam en de beloofde blik op de bergen van Schelpeiland uitbleef, nam het gemor toe. Vooral in de andere cayuco gingen stemmen op om de pagaaien maar te laten rusten en kalmpjes met de wind weer terug te drijven naar het dorp aan zee om daar gezamenlijk de schildpad te roosteren.

‘Hé vrouw,’ kon de neef van de cacique niet nalaten haar toe te schreeuwen, ‘als die voorouder van ons het daar zo naar zijn zin had, waarom had hij dan zo’n haast weer terug te komen?’

Zij bleef hem het antwoord schuldig, omdat zij niets wist over de opdracht die die voorvader zonder twijfel had meegekregen van zijn stamhoofd. Zij probeerde het toch maar.

‘Als hij dat niet had gedaan, zouden wij geen weet hebben gehad van de welvaart en de grote mogelijkheden, waar wij nu op afkoersen. En trouwens, hebben wij wel een keus? Onze cacique heeft ons met deze grootse taak belast, omdat de akkertjes en viswateren rond ons dorp niet meer toereikend zijn om ons allemaal te voeden, terwijl uit de binnenlanden steeds vaker gevaar opdoemt.’

De wind wakkerde verder aan. De pagaaiers hadden moeite op koers te blijven en de boten dreven af en toe zo ver bij elkaar vandaan dat zij begon te vrezen dat zij uit elkaars zicht zouden raken. Zij zette ritmische gezangen in, die telkens even soelaas

boden maar dan weer verwaterden. En bovendien in de andere boot niet gehoord konden worden.

Voor de zoveelste maal speurde zij de horizon af, profijit trekkend van het feit dat de zon meer en meer in haar rug kwam te staan en schreeuwde het uit van plezier: ‘Daar, daar!’

Het waren dan de beloofde bergen wel niet, het zien naderen van een groep spetterende dolfijnen brak merkbaar de spanning. Er werd gelachen, gejoeld, met handen en pagaaien op het water geslagen. De school, die wel uit dertig of veertig beesten bestond, zou schuin voor de beide bootjes langsgaan maar de voorste springer verlegde zijn koers zodanig dat de beesten tussen de twee groepen landverhuizers uitkwamen. Vermoeidheid viel weg, ondanks pijnlijke blaren werd er opgetogen in handen geklapt, iedereen en alles stond overeind terwijl fonteintjes zout water over hen uit werden gespreoid toen de school besloot tot een spelletje met die twee uitgeholde boomstammen.

Sommigen hadden wel eens eerder een groepje dolfijnen gezien, maar bijna altijd van een afstandje en nog nooit zoveel dieren tegelijk. Voor de meesten was het een volkomen nieuwe belevenis. Alsof de zilvergrijze dieren wisten wat voor indruk ze konden maken, wilden ze van geen ophouden weten. De lucht werd een feest van druppels in alle kleuren en van aanstekelijk gekwetter dat als balsem over de vermoeide roeitropen neerdaalde. Tot grote hilariteit wist een van de mannen in de andere zeekano, hangend over de hoge zijkant, een dolfijn aan zijn rugvin vast te pakken terwijl deze langs zwom. Het vaartuig kwam langzaam maar zeker in beweging en de hele school verplaatste, als vanzelfsprekend, haar speelterrein. Omdat het hele circus nog de goede kant opging ook, werden de pagaaien in de cayuco van Paraná als vanzelf weer opgepakt.

‘Waarom hebben wij hier niet zo’n meevaller?’ schetterde een vrouw, die kennelijk als eerste de vermoeidheid voelde terugkeren. Haar woorden hadden nog niet geklonken, of de school nam afscheid. Als op een onhoorbaar commando, maakten ze één voor één een laatste sprong, wiegden nog een stuk rechtop gaand op hun staart in achterwaartse richting om zich daarna weer tot een groep te formeren, die vlak onder de waterspiegel met grote snelheid de oorspronkelijke richting weer opzocht.

Op datzelfde moment zag zij de eerste top van Schelpeiland.

‘Ik ben Paraná fo inga van de Curaçaos, die weet dat zij voor immer dank verschuldigd is aan de Schelpgod van de Opgaande Zon en aan de Dolfijnengod. Mogen hun verhalen hier voor altijd getekend blijven en hun namen voor altijd genoemd zijn.’

DOS

Op de 43e dag na de afvaart uit El Puerto de Santa María beving Amerigo Vespucci een onrust die hij niet helemaal kon plaatsen. De grote golvende ruimte daarbuiten zette zich plots zonder enige vooraankondiging voort in het weeë gebied onder zijn buikband, die bestond uit een versleten banier van Florence waarin hij onder meer zijn dierbaarste gereedschap verborg: een forse passer, die hij te pas en te onpas hanteerde en die bovendien in tijd van nood zo scherp kon zijn als een ponjaard. Kreeg hij na al die dagen nu ook last van de open ruimte? De bemanning was zo zoetjesaan reeds begonnen te klagen toen De Ojeda en hij tegen de unanieme verwachting in de Islas Canarias alleen als baken hadden gebruikt en er niet aan land waren gegaan. Natuurlijk had hij al die tijd de blik op oneindig gehouden, maar misschien had het eindeloze gezever van zoveel volwassen kerels hem uiteindelijk toch dieper geraakt dan hij wilde weten.

Na een dagje kruisen waren zijn eigen schepen herenigd met de kraak van De Ojeda en De la Cosa en na een kort overleg aan boord van het vlaggenschip hadden ze tegelijk de steven gewend op een koers vrijwel pal ten westen: de route waarop Columbus hen met zoveel succes was voorgegaan. Pal voor de wind uit was het probleemloos zeilen geweest, ook al schommelden de kraken zo hevig dat de eerste dagen driekwart van de bemanning zo ziek was dat het het andere kwart smeekte hen in godsnaam maar overboord te kieperen.

Toen iedereen weer bij zinnen was, had de weidsheid van de oceaan die hen omringde en juist het onveranderlijke van de wind bij vrijwel iedereen het gevoel aangewakkerd dat hij

steeds verder van huis raakte en nooit meer terug kon keren. De groeiende huiver voor de ruimte was er niet op gekalmeerd toen het iets beter bezeilde schip van de expeditieleider in de middag van de tiende dag na de passage van de Canarias geleidelijk uit het zicht was verdwenen om de volgende morgen nergens meer te worden bespeurd.

‘Waarom ontsteken wij geen stakelvuren?’ hadden de schepelingen gesmeekt, en voor de twee volgende avonden en nachten had hij daarin toegestemd. Al had hij vrijwel zeker geweten dat er nergens aan de horizon enig vuur ten antwoord zou oplichten. Ging deze scheiding van wegen immers ook niet terug op een scheiding van geesten? Het had er al aan zitten komen toen De Ojeda tijdens hun laatste onderhoud aan boord van de S*, in de woelige wateren ten noorden van de Roque de los Muchachos op La Palma een tweetal punten van reünie had voorgesteld.

Na een plichtmatig: ‘Ik zal als vlaggenschip ’s nachts op de kampanje één fakkellicht voeren, bij een verandering van koers twee fakkels en als ik ga reven drie’, had hij het eiland Trinidad als eerste mogelijkheid van rendez-vous aangegeven en Española als laatste. ‘*Vaya con Dios!*’ Ach, De Ojeda, die ruwe bonk! Natuurlijk, hij was er als eerste sinds Columbus, en na heel veel moeite, in geslaagd het vorstenpaar een licentie voor deze onderneming te ontfutselen. En had moeite gehad te verbergen dat hij overduidelijk van plan was ook als eerste met de te behalen roem en schatten te gaan strijken.

Omdat hij zo zijn eigen plannen had, had Vespucci zich niet echt druk kunnen maken over deze ontwikkeling, maar open kaart spelen met zijn mannen zou hun bij tijd en wijle bijna tastbare paniek alleen maar hebben vergroot. Zo had hij de koers beetje bij beetje meer ten zuiden verlegd en tegelijk zijn

heil gezocht in het navenant vergroten van de rantsoenen voor wijn en brandewijn, daarbij bewust het risico nemend dat een stel dronkelappen het woord ‘muitelij’ in de mond zou nemen. Hij vertrouwde er maar op dat hij stormen van allerlei aard zou kunnen bezweren door met zijn passer te zwaaien. Ook had hij de beloning verhoogd die in het vooruitzicht was gesteld voor diegene die het eerst land zou zien en reeds enkele keren had hij de gemoederen aardig gekalmeerd door het laten uitvoeren van het ritueel van het peilen naar grond. Al had dat dan op zich niets opgeleverd en bleef het ijzeren werktuigje aan het eind van het 200 vadem lange touw kaal en brandschoon.

Zoals hij had ingecalculeerd werden zijn koerswijzigingen ofwel niet opgemerkt door het scheepsvolk ofwel drong de betekenis ervan niet door. Tot zijn geluk, want op de vraag naar het waarom zou hij niet echt een steekhoudend antwoord hebben kunnen geven. Met al zijn exacte aanleg, zijn kennis van de zeevaart, de geografie, de astronomie en de natuurwetenschappen zou hij niet verder zijn gekomen dan een verdediging ‘op het gevoel’. Wat hij wilde was eenvoudig dit: op het moment dat ze land zouden zien reeds zo ver zuidelijk zijn afgezakt dat de doorgang naar Cipangu en Cathay voor het grijpen lag. En dat die doorgang in het zuiden moest liggen: alle gangbare zeekaarten, van die van Ptolemaeus en Toscanelli tot en met Columbus’ eigen aan Ferdinand en Isabella ter hand gestelde maaxsel lieten eenvoudig geen andere conclusie toe. Al helemaal niet na de jongste verkenningstochten van de grote admiraal. En was hijzelf, Vespucci, een jaar eerder ook al niet op een expeditie geweest die het vruchteloos in noordelijker wateren had gezocht?

Daarom wilde hij zien of hij de landtong kon ronden die Ptolemaeus de kaap van Catigara noemde en die volgens deze

in verbinding stond met de Sinus Magnus, een van de twee grote baaien van de Indische Oceaan. Op de kaart van Ptolemaeus was Catigara ingetekend op $8,5^\circ$ ten zuiden van de evenaar, waarmee het de zuidoostelijkste punt van het Aziatische continent vormde.

Ach, als het de ruimte niet was, was het dan wellicht het voorgevoel van een aanstaande landing dat hem opeens zo in beroering bracht? Dat had hij immers vorig jaar ook beleefd? En had hij de afgelopen nacht niet een droom gehad over een merkwaardig desolaat eiland, ‘een steile plompe rots die als een vinger Gods op het genaadloos strak azuur gericht stond’? Was het niet heel goed denkbaar dat een dergelijk eiland achter de nachtelijke horizon verborgen was geweest terwijl hij te kooi lag te woelen?

Staande met de rug tegen de bezaansmast trok hij met duim en wijsvinger bedachtzaam eerst de linker helft van zijn hangsnor in een opwaartse krul, toen de rechter. Vervolgens kamde hij met gespreide vingers door het dunne haar van zijn tot de borst reikende baard. Van 19 mei 1497 tot 15 oktober 1498 had hij zijn eerste oversteek van de Atlantische Oceaan gewaagd aan boord van een schip dat deel uitmaakte van een eskader onder leiding van Juan Díaz de Solis en Vicente Yanez Pinzón. Omdat hij zijn nimmer verflauwende aandacht had verdeeld tussen zijn persoonlijke afschrift van de zeekaart van Toscanelli van 1479 en de horizon, was het misschien niet toevallig dat hij de eerste was die had kunnen roepen: ‘Land in zicht’. Vlak voordat hij de kust van dat eiland ontdekte, was hem een vreemd soort opwinding deelachtig geworden. Dat had zich nog een paar maal herhaald toen hij ten onrechte had gemeend de zo zeer begeerde doorgang naar Indië in de peiling

te hebben. Uiteindelijk stuitte ze telkens op een muur, gevormd door de kust van een gebied dat ze Honduras hadden gedoopt. Was hij nu, op dit ogenblik zo van streek, omdat zijn geestesoog een losse steen in die muur had ontdekt?

In ieder geval had de gedachte daaraan hem mateloos beziggehouden sinds Columbus ook zijn derde reis zonder het gewenste resultaat had afgerond, ja zelfs in de boeien geslagen en verstoken van buitenlucht de oversteek van Santo Domingo naar het hof van Ferdinand en Isabella had moeten ondergaan. Dat De Ojeda nu hem, Vespucci, in de eerste plaats vanwege zijn kwaliteiten als handelaar en fondsenwerver en misschien ook nog wel vanwege zijn wetenschappelijke kennis, had aangezocht om in diens kielzog en op diens vergunning mee te gaan op deze reis was een gedroomde mogelijkheid zijn grootste ambities te verwezenlijken. Daarbij nam hij al de intriges op de achtergrond gaarne voor lief. Hij wenste zich er niet eens in te verdiepen waarom hem deze eer gegund was. Ofschoon: eer?! Hij leverde wel even twee schepen aan deze expeditie, om nog maar te zwijgen van de 45-tons bark die met de grootst mogelijke moeite aan boord van het zusterschip was verstouwd, dat hij in overleg met De Ojeda onder het gezag van Bartolomeus Roldán had geplaatst. Allemaal heel aardig voor zijn naam, maar met de inzet van zijn in Sevilla vergaarde fortuin plus de nodige steun van geldschietters en woekeraars nam hij toch een behoorlijk persoonlijk risico.

Hoe dan ook: wat nu een onvermoed buitenkansje bleek, was dat De Ojeda hem kennelijk tegen zijn zin in op sleeptouw had genomen en niet van zins was om zich veel aan hem gelegen te laten liggen. Dat betekende dat hij tot hun volgende hereniging

geen verantwoording hoefde af te leggen over koers of vaarplan.

Het avondmaal, de rompslomp van het bijhouden van het journaal en het uitdelen van orders voor de nacht: het bracht allemaal geen rust meer in zijn binnenste. Hij kon zelfs de spelletjes niet volgen waarmee de jongste matrozen zich voor het slapen gaan vermaakten. De van eindjes touw gevlochten ringen waarmee ze naar een houten klamp gooiden deden hem alleen maar denken aan constellaties van sterren. En hij verzuimde op te treden tegen het gooien met messen naar een waaghals die voor de mast had plaatsgenomen om zijn muts met dobbelgeld te vullen.

Tot na het wisselen van de middernacht-wacht zat Vespucci op en keek naar de sterrenhemel waarin de vertrouwde beelden hem de laatste dagen stuk voor stuk waren ontvallen. Hij wist daar natuurlijk wel van, uit de verhalen van de Portugese zeevaarders die zich ver voorbij de evenaar, diep langs de Afrikaanse kust, hadden gewaagd, maar toch: om dit zelf over je heen te laten komen was een ongeëvenaarde ervaring. Helemaal voor iemand die zich zo in de sterrenkunde had verdiept als hijzelf.

Toen hij kort na de dageraad ontwaakte op het geluid van stampende voeten en uitgelaten kreten was hij het minst verbaasd van allen. Nog voor er op zijn deur gebonsd werd, had hij zijn laarzen aangeschoten, klaar voor een nieuwe dag en een nieuwe wereld.

* * *

‘Gloria in excelsis Deo!’

De priester had het lied wat aarzelend aangeheven, maar het schalde nu het dek over alsof de zangers zich voor het eerst bewust waren geworden van hun stem. Vanaf zijn kampanje wierp Amerigo Vespucci een blik van intense voldoening op een lage groenachtige schemerrand die dankzij de achter hun rug opkomende zon zo onloochenbaar aan de kim oplichtte. Ere wie ere toekomt, dacht hij bij zichzelf. De trap afsnellend moest hij ineens grinniken om Columbus. Die de verontwaardigde mannen die de weddenschap om het ei niet hadden kunnen winnen had toegevoegd: ‘Ik heb jullie toch nooit gezegd dat je de schaal *niet* mocht breken? Maar zoiets komt niet bij jullie op. Zoals het bij niemand is opgekomen dat je langs twee kanten om een bolle aarde heen kunt zeilen.’

Op het roerdek aangekomen liet hij de koers zo veel ten zuiden verleggen als de wind het toestond, ten einde loodrecht op het uitbundig begroete land aan te varen.

‘Iedereen behalve de roerganger verzamelen op het grote dek!’ Hij stond er altijd weer van te kijken hoe emoties zijn stem lager maakten. Precies wat hij op dit moment nodig had. Leunend op een balustrade van het tussendek keek hij neer op de uit alle hoeken en gaten aansnellende manschappen. Niets was er meer te bekennen van de norske gespannenheid die hen de afgelopen dagen in een steeds striktere greep had genomen. Ook zijn eigen restjes ruimtevrees voelde hij achter zich in het kielzog glijden en ten onder gaan. De grootste hindernis, de leegte van de oceaan hadden ze toch maar weer overleefd!

‘Laten wij op deze ochtend van de 29e juni van het jaar onzes heren 1499 knielen en de Heilige Maagd danken, de Sterre der Zee, want zij is het die ons de weg gewezen heeft.’

Vespucci pauzeerde even om ze de kans te bieden de voor velen ongewone houding aan te nemen. Er waren er die daar alleen aan toekwamen in een zware storm, wanneer ze dachten dat hun laatste uur geslagen had.

‘Laten wij ook dank zeggen aan de heiligen Petrus en Paulus, op wier feestdag het ons beschoren is de nieuwe kust van deze nieuwe wereld te aanschouwen. Elke Pedro en elke Pablo kan zich vandaag bij de kwartiermeester melden voor een extra scheut brandewijn.’

De gezagvoerder wachtte even, om de uitroepen van bijval en vreugde alle kans te geven.

‘Morgen is het met de verhoogde rantsoenen gedaan: er wacht ons de komende dagen veel werk met het aanlanden en aanvullen van de voorraden. Ik bid dat jullie allen het vertrouwen in de goede afloop mogen bewaren dat jullie tot op dit heilige ogenblik van deze reis gekenmerkt heeft en ook in het vervolg zal blijven kenmerken. Vertrouwen is de basis waarop wij allen drijven,’ voegde hij er profetisch aan toe, terwijl hij met een handgebaar de vloer vrijmaakte voor de priester om voor te gaan in het gebed.

De grote mast kreunde, het want kraakte onder een aanwakkerende wind, de priester schraapte de keel. Vrijwel alle geknielden hielden het hoofd licht gebogen, de pet of muts in de hand, in devote dankbaarheid jegens de Vrouwe die hen en het schip zover had geleid. Een pracht gezicht, meende Vespucci, tot wie de woorden van de priester niet meer doordrongen, een pracht gezicht al die kruinen op verschillende hoogtes, in verschillende stadia van kaalheid. Eens kijken, mijmerde hij, wat er over een paar dagen van die lammetjes over is, wanneer ik mijn koerswijziging doorzet.

Van het handjevol mannen dat onder het gebed even opkeek naar de kampanje was een lange, blonde sladood de enige die zich in stilte de vraag permitteerde waarom de gezagvoerder zelf niet op de knieën ging.

* * *

De waarheid was dat het Amerigo Vespucci niet ontbrak aan devotie, maar dat zijn hersens op volle toeren draaiden. Land op de 44e dag sinds het vertrek uit Santa María, en op de 24e sinds het achter zich laten van de Canarias. Het door storm aan het einde van de eerste week veel te lang uitgevallen eerste deel van de reis was dus ruimschoots goedge maakt tijdens de eigenlijke oversteek. Dat had hij in het geheel niet verwacht. Begunstigd door krimpde wind had hij een nog iets zuidelijker koers kunnen opzoeken en hij wist dus dat hij ruim beneden het eiland ging uitkomen dat Columbus een jaar eerder als eerste land had gezien en dat deze ter ere van de heilige Drie-eenheid 'Trinidad' had gedoopt. Komende uit het noordoosten betekende dat zeker extra vaartijd. Maar deze oversteek - hij ging er in zijn opluchting maar vanuit dat het inderdaad een behoorlijk stuk kust was dat ze nu voor de boeg hadden en geen verdwaald atolletje - had maar drie dagen langer geveerd dan de snelste die Columbus op zijn naam had staan!

Halverwege het gebed sloop de gezagvoerder heen en besteeg zo beheerst als hij het kon opbrengen de trap naar het hoogste kampanjedek, terwijl hij het land aan de horizon bijna indronk en vergenoegd vaststelde dat het schip van Roldán goed volgde. Bij zijn kaartentafel gekomen rolde hij zijn favoriete stuk perkament uit, de kaart die hij koesterde zoals het doodshemd

in zijn scheepskist en die hij tot in het overdrevene probeerde te vrijwaren van onverhoeds omvallende bekers wijn, druipende kaarsen of overwaaiend schuim. Hij wist dat er eenvoudig geen andere kaart was als deze, die hij zelf had samengesteld en verbeterd aan de hand van de beste Arabische, Venetiaanse, Florentijnse en Portugese stukken, stuk voor stuk ook enig in hun soort.

Hij schikte passer en jakobsstaf zodanig dat de wind geen vat op het perkament kon krijgen. Het zou nog tot het middaguur duren voordat hij een zonnetje kon schieten om de breedte te bepalen, de afstand tussen hun schip en de equinox of evennachtslijn, waar de dag precies even lang duurde als de nacht. Met behulp van zijn kaart en de bijzonderheden van de kust die ze straks onder ogen zouden krijgen, kon hij dan hopelijk bepalen waar precies ze dit land hadden aangetroffen. Of wat hem nog liever was: misschien kon hij dat wel niet en bevonden ze zich hier tegenover terra incognita.

Een paar stappen naar bakboord gaven hem wat beter zicht. Naar het zuiden toe werd de kustlijn steeds duidelijker zichtbaar, terwijl de contouren naar het noorden toe langzaam vager werden voordat ze zich geheel verloren in het blauw.

Onder nauwelijks bedwongen spanning stommelde hij het trappetje af en nog een volgende om het roerdek te bereiken. Terwijl hij zijn ogen liet wennen aan het schemerduister onder de lage zoldering rommelde hij met de sleutels van het kompasshuis. Twee matrozen die met de roerganger hadden staan smoezen slopen weg en kropen terug naar hun plekje waar ze half zittend tegen een spant hun slaapje deden.

‘Morgen, roerganger. Wil het lukken?’

‘O, jawel, señor. Maar er komt duidelijk meer zeegang.’

De jonge matroos hing, de benen schrap gezet tegen het slingeren van de T*, aan de zware helmstok, die met twee katrollen naar beide zijden geborgd was. De matroos belast met het bijhouden van de gevolgde koers, kwam naderbij met zijn leitje en griffel maar hield in om van een gepast afstandje het doen en laten van zijn gezagvoerder te volgen. Deze kon hem bijna horen denken: zojuist heeft die man nog tegen ons staan oreren over de Moeder Gods en nu staat hij alweer in zijn toverkistje te gluren! Echt hoogte van die man krijgen doe je niet. Hoe kan je nu echt je vertrouwen stellen op God en onderwijl met sterren en kaarten en passers goochelen? Om nog maar te zwijgen van dat kistje, waar behekste naalden en stenen in verborgen zitten. Spullen die hij niet voor niets achter slot en grendel houdt: hij is kennelijk zo overtuigd van de werking van die toverkracht dat hij alles voor zich alleen wil houden.

Om zo zeker mogelijk te zijn van zijn zaak, wreef Vespucci de naald eerst dertig keer achtereen in dezelfde richting over de leidsteen, die hij voorzichtig uit een linnen wikkel had gehaald. Daarna drukte hij de naald in een drijver van kurk en liet die op het water neer. Ingespannen wachtte hij af tot de zwart geverfde punt zo stil mogelijk lag. Geen sinecure met deze zeegang, maar het duurde niet lang of hij wist genoeg. Ofschoon, genoeg? Als de naald hem niet bedroog, begreep hij weinig van de hoek waaronder ze nu het land aansneden. Misschien was het te vroeg om daar iets over te zeggen en moest hij eerst gedurende wat langere tijd de kustlijn volgen, maar... een ingeving volgend, draaide hij zich om naar de roerganger.

‘Hou maar op deze koers, man. Is dat water, wat je daar bij je hebt staan?’

‘Jawel, kapitein. Maar het staat hier al van de vorige wacht, dus erg fris zal het niet meer zijn.’

De man lachte vrolijk een gebit bloot, waarin de helft van de tanden ontbrak. Het tandvlees zag er rood en gezwollen uit. De kapitein reikte naar de grote drinknap, draaide en passant de leeggelopen zandloper om, slikte in zijn opgewonden staat van denken een opmerking over het verzuim in en constateerde dat het water er inderdaad niet al te appetijtelijk uitzag. Toen hij de nap wilde terugzetten op een richel achter de roerganger, viel zijn oog opnieuw op de zandloper. Hij staarde naar het dunne straaltje wit zand dat vervloede naar het minieme bergje onderin het tijdinstrument. Bijna als in trance viste hij de bovenste helft van een kapotgevallen kruik uit een emmer afval en met alle concentratie die hij op kon brengen goot hij de inhoud van de drinknap langs de zijde van de ontbrekende bodem in het stuk aardewerk. De zandloper, maar dat hij daar niet eerder aan had gedacht! Al jaren geleden had hij een dergelijk verhaal toch opgepikt van een dronken Portugese zeevaarder die mee was geweest op een reis tot ver langs de Afrikaanse westkust!? Via de smalle hals van de kruik ving hij het water weer op in de nap en toen de kruik was leeg geborreld herhaalde hij zijn handeling met een bijna sacrale aandacht. De mannen die met de rug tegen de wand lagen; de matroos met het leitje en de griffel; de roerganger: elk voor zich deed een schietgebedje voor het zielenheil van de man die hen toch ooit weer veilig thuis moest brengen maar wiens hersens nu gesmolten leken onder de tropenzon. Ai ai ai! En de echte hitte moest nog komen, hadden ze begrepen.

Vespucci tuurde en slaakte iets dat het midden hield tussen een zucht en een gil. Het restje van het water kletste na een juichbeweging van de rechterarm van de kapitein van de T* tegen de planken van de zoldering: geen twijfel mogelijk, het

wegvliedende water had uit zichzelf een rechtsdraaiende beweging gemaakt!

* * *

Rond het middaguur keek een fregatvogel met zijn gevorkte staart van bovenaf neer op de T* en haar zusterschip. De wind was goeddeels weggevallen en in zijn zweefvlucht kreeg hij alle tijd om dit fenomeen van nabij te beschouwen. Hij vond het nodig om weer eens terug te komen wieken en nog eens, want het kwam hem sterk voor dat hij zoiets nog niet eerder op zee had zien drijven. Bemanningsleden op beide schepen wezen druk gebarend naar hem omhoog, want de meesten hadden op hun beurt zo'n vogel met een gevorkte staart en een vlucht van bijna twee meter nog niet veel vaker gezien. Een paar dagen geleden was er vanuit het niets opeens een heel stel aan komen cirkelen en bijna gek van geluk hadden ze in groepjes op het dek staan dansen omdat land nu toch wel heel dichtbij moest zijn. Maar de gezagvoerder had ze gewaarschuwd dat dit geen landvogels waren, maar beesten die zo thuis waren op zee dat ze er zelfs sliepen en zich dagen en dagen ver van de vaste wal waagden. Niemand had hem echt willen geloven, maar inderdaad was het hier na die kennismaking met de eerste boodschappers uit het onbekende voorlopig bij gebleven. Er had zich geen land aangediend en ook geen andere vogels meer. En nu was daar in het zicht van het nieuwe land weer een vers exemplaar! Wat genoten ze van zijn rustige thermiek! Het was net of die ene vogel na al die weken van water, wolken, zon en hemel alle beloften in zich droeg van wat ze achter de horizon zouden aantreffen. De meesten dachten daarbij aan goud, dat ze zich in zulke hoeveelheden voorstelden dat ze er tenminste hun

eigen armzalige plunjezak mee zouden kunnen vullen, zodat ze zich bij terugkeer in het vaderland een leven zonder werk en zorgen konden verwerven. Vrouwen waren er achter de kim natuurlijk ook: in de meest riante en exotische uitvoeringen stonden ze geprojecteerd tegen de binnenkanten van hun schedels, vanwaar deze zich alleen door hard werken, ontberingen, pijn of honger tijdelijk lieten verdrijven. Een enkeling droomde van onbestemde avonturen, die natuurlijk wel op de een of andere wijze moesten eindigen in roem, macht en onbeperkt aanzien voor de dromer.

Belast met al die dromen dook de vogel, afkomstig van de kust die een jaar later door de Portugees Cabral als zijn ontdekking 'Brazilië' zou worden gepresenteerd, steil en stijlvol omlaag. Voor de verbaasde ogen van de over de verschansing hangende zeebonken stortte hij zich op een andere vogel, die ze nu pas voor het eerst zagen zwemmen. Deze donker gevederde dikkerd, die wel wat weg had van een kruising tussen een eend en een jan-van-gent, werd zo heftig in zijn nek gepikt dat hij de inhoud van zijn maag uitkotste, die vervolgens vrolijk door de vorkstaart bij elkaar werd gescharreld en verorberd. Zoiets had niemand ooit eerder gezien. De verbazing groeide toen binnen korte tijd nog een handvol van die zee-eenden opdook, dat kennelijk onder water zijn kostje bijeen scharrelde. Want het spelletje herhaalde zich en toen er nog een paar vorkstaarten op het toneel verschenen, kwamen de mannen ogen tekort om het culinaire festijn bij te houden en in alle talen van de landen langs de noordzoom van de Middellandse Zee gaven ze lucht aan hun grenzeloze verwondering. Ze dachten al zoveel zee te hebben gezien, en dan dit mee te maken... dat beloofde wat voor die wereld daar aan de einder. Als die ook zoveel wonderen te bieden had! Hoe hadden ze ooit kunnen